

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **Š. J.**, bývajúceho v S., zastúpeného JUDr. J. F., advokátkou v B., proti žalovanej **S. F., s.r.o., P.**, **o určenie neplatnosti zmlúv**, vedenej na Okresnom súde Trnava pod sp.zn. 37 C 57/2006, o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti rozsudku Okresného súdu Trnava z 23. apríla 2007 č.k. 37 C 57/2006-53 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trnave z 10. decembra 2007 sp.zn. 11 Co 150/2007, rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trnave z 10. decembra 2007 sp.zn 11 Co 150/2007 a rozsudok Okresného súdu Trnava z 23. apríla 2007 č.k. 37 C 57/2006-53 **z r u š u j e** a vec vracia Okresnému súde Trnava na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Žalobou podanou na Okresnom súde Trnava sa žalobca domáhal určenia, že zmluva o úvere z 10. júna 2003 a zmluva o zabezpečení záväzku prevodom práva k nehnuteľnosti z 10. júna 2003 (ďalej len "zmluva o zabezpečení"), uzavreté medzi účastníkmi konania sú neplatné.

Okresný súd Trnava rozsudkom z 23. apríla 2007 č.k. 37 C 57/2006-53 žalobu zamietol a žalobcovi uložil povinnosť zaplatiť žalovanej trovy konania 8 610,50 Sk (285,82 EUR) do troch dní od právoplatnosti rozsudku do rúk právneho zástupcu žalovanej (JUDr. J. L.). Svoje rozhodnutie odôvodnil okrem iného tým, že žaloba, ktorou sa žalobca domáhal určenia neplatnosti zmlúv nie je dôvodná, nakoľko v konaní nebolo preukázané, že zmluva o úvere a zmluva o zabezpečení sú v rozpore s platnými právnymi predpismi alebo v rozpore s dobrými mravmi. Ide o štandardné zmluvy vyhotovené žalovanou, ktoré mal žalobca možnosť si preštudovať a slobodne sa rozhodnúť, či podmienky

v nich uvedené bude akceptovať a zmluvy podpíše, alebo nie. Stotožnil sa s názorom žalovanej, že nie je možné zbavovať sa žalobou podanou na súd na vyslovenie neplatnosti zmlúv zodpovednosti za vlastné (slobodné a vážne) konanie (bez nátlaku a tiesne) a ani súd nemôže v tomto konaní sanovať a reparovať predchádzajúce rozhodnutie účastníka zmluvy, ktorý si svoj právny úkon dodatočne premyslel a rozmyslel.

Krajský súd v Trnave na odvolania oboch účastníkov rozsudkom z 10. decembra 2007 sp.zn. 11 Co 150/2007 rozsudok okresného súdu potvrdil a žalobcovi uložil povinnosť zaplatiť žalovanej náhradu trov konania 8 768,50 Sk (291,06 EUR) do rúk advokáta. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že v prejednávanej veci žalobca nemohol mať žiadny naliehavý právny záujem na určení neplatnosti zmluvy o úvere, pretože argumentáciu neplatnosti takejto zmluvy bolo možné vzniesť i v rámci obrany proti prípadnej požiadavke žalovanej voči žalobcovi na peňažné plnenie (za predpokladu, že by sa žalovaná domáhala zaplata sumy poskytnutej žalobcovi podľa zmluvy o úvere) a súd by ju musel vyriešiť ako prejudiciálnu otázku. Pokiaľ ide o zabezpečovaciu zmluvu, ani tu nebolo možné úspešne žalovať jej neplatnosť predovšetkým preto, že v takomto prípade bolo možné ochranu právneho postavenia žalobcu dosiahnuť žalobou o určenie vlastníctva bytu, ktorým bola zabezpečená pohľadávka vyplývajúca zo zmluvy o úvere.

Na základe podnetu žalobcu podal proti rozsudku okresného súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu mimoriadne dovolanie generálny prokurátor Slovenskej republiky. Navrhol, aby dovolací súd oba uvedené rozsudky zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnil tým, že v súvislosti s otázkou naliehavého právneho záujmu sa nestotožňuje so závermi odvolacieho súdu. Podľa názoru krajského súdu mala byť otázka neplatnosti úverovej zmluvy riešená ako otázka prejudiciálna v konaní o vydanie plnenia. Na podanie žaloby na vydanie plnenia však v danom prípade bola aktívne legitimovaná žalovaná, ktorá takúto žalobu nepodala, teda žalobca nemohol riešenie platnosti úverovej zmluvy v takomto konaní iniciovať ani inak ovplyvniť. Vyslovil nesúhlas aj s názorom krajského súdu, podľa ktorého by žalobca, pokiaľ ide o zmluvu o zabezpečení, dosiahol ochranu svojho právneho postavenia žalobou o určenie vlastníctva k bytu, ktorým bola zabezpečená pohľadávka vyplývajúca zo zmluvy o úvere. Takéto konanie by neriešilo právne postavenie žalobcu vyplývajúce zo zmluvy o úvere, preto výlučne žalobou o určenie neplatnosti oboch zmlúv mohol byť vytvorený pevný základ pre účastníkov sporu a vyriešený celý obsah a dosah uvedených právnych vzťahov. Vecne a procesne je nesprávne

aj rozhodnutie okresného súdu, ktorý vyslovil záver, že zmluva o úvere i zmluva o zabezpečení sú v súlade s dobrými mravmi. V rámci vykonaného dokazovania žalobca uviedol, že výška úrokov dohodnutá medzi zmluvnými stranami v Čl. I bod 1/ zmluvy o úvere bola stanovená z celkovej požičanej sumy 250 000,-- Sk (8 298,48 EUR) vo výške 60 % ročne, t.j. 150 000,-- Sk (4 979,09 EUR) ročne. Napriek tomu, že výška úrokov pri poskytnutí úveru nie je stanovená a úroky sú predmetom voľného zmluvného dojednanja medzi účastníkmi zmluvného vzťahu, táto skutočnosť neznamena, že možno dohodnúť úroky v akejkoľvek výške. Dohoda o výške úrokov musí byť v súlade s ustanovením § 39 Občianskeho zákonníka, teda nesmie sa priečiť dobrým mravom. Preto sa mal súd v rámci dokazovania touto skutočnosťou zaoberať a ustáliť, či obsah právneho úkonu, v ktorom je výška úrokov 60 % ročne, neodporuje dobrým mravom, a to aj v prípade, keď sa účastníci právneho úkonu na výške úrokov dohodli. Za účelom určenia prípustnej miery úroku mal súd doplniť dokazovanie vyjadrením jedného alebo viacerých peňažných ústavov k výške úrokovej miery poskytovanej v peňažných ústavoch a potom o žalobe rozhodnúť. Keďže tak neurobil, postihol konanie inou vadou, ktorá má za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Rovnaké kritériá platia pre posúdenie súladu zmluvy o úvere s dobrými mravmi v Čl. II bod 2/ zmluvy o úvere upravujúcom úroky z omeškania dohodnuté medzi zmluvnými stranami vo výške 0,27 % z požičanej sumy denne. Okrem toho zmluva o úvere je v rozpore s dobrými mravmi aj z toho dôvodu, že pre rovnaké porušenie zmluvných podmienok, omeškanie so zaplatením splátky úveru, postihuje žalobcu dvoma spôsobmi, jednak úrokom z omeškania a jednak v Čl. IV bod 1/ zmluvy zmluvnou pokutou, čo je možné považovať za šikanózný výkon práva.

Žalobca sa vo svojom vyjadrení stotožnil s obsahom mimoriadneho dovolania.

Žalovaná sa vo vyjadrení stotožnila so závermi oboch súdov nižšieho stupňa a navrhla mimoriadne dovolanie ako nedôvodné zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 3 O.s.p.) po zistení, že boli splnené podmienky pre podanie mimoriadneho dovolania generálnym prokurátorom Slovenskej republiky a že je prípustné, bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p. v spojení s § 243i ods. 2 O.s.p.) preskúmal napadnuté rozsudky krajského a okresného súdu, ako aj konanie, ktoré týmto rozhodnutiam predchádzalo a dospel k záveru, že mimoriadne dovolanie je dôvodné.

V danom prípade sa žalobca v súdnom konaní domáhal určenia neplatnosti dvoch zmlúv – zmluvy o úvere z 10. júna 2003 a zmluvy o zabezpečení záväzku prevodom práva.

Návrhom na začatie konania možno uplatniť, aby sa rozhodlo najmä o určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem (§ 80 písm.c/ O.s.p.).

Za určovaciu žalobu v zmysle § 80 písm.c/ O.s.p. považuje súdna prax aj žalobu o neplatnosť právneho úkonu, ako jeden z právnych prostriedkov ochrany spotrebiteľa. Naliehavý právny záujem žalobcu na určení neplatnosti právneho úkonu je potrebné skúmať so zreteľom na individuálne okolnosti prípadu, predovšetkým so zreteľom na cieľ sledovaný podaním určovacej žaloby a konečný zmysel žalobcom navrhovaného rozhodnutia (porovnaj aj rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 3 Cdo 224/2008).

Pri skúmaní podmienok uvedených v § 80 písm.c/ O.s.p., umožňujúcich riešenie práva, resp. právneho vzťahu súdnym rozhodnutím treba vychádzať z toho, že naliehavý právny záujem na určení neplatnosti zmluvy o úvere, pôžičke má žalobca – spotrebiteľ (ktorého špecifické postavenie ako slabšej strany v spore osvedčuje predovšetkým úprava v komunitárnom práve, početná judikatúra súdov európskych spoločenstiev, v nie poslednom rade i domáca právna úprava), pretože potrebuje mať vyriešenú otázku, aký je jeho skutočný dlh nad rámec poskytnutých finančných prostriedkov v prípade čiastočnej neplatnosti zmluvy, týkajúcej sa odplaty (úroky, poplatky). Jeho postavenie sa stane istejšie, nebude vystavený sankciám za nezaplatenie odplaty; ktorá je v rozpore s dobrými mravmi (§ 39 Občianskeho zákonníka). V tejto súvislosti sa dovolací súd stotožňuje s názorom prezentovaným v mimoriadnom dovolaní, že právny úkon sa prieči dobrým mravom, ak sa jeho obsah, bez ohľadu na zmluvnú voľnosť ho stanoviť a bez ohľadu na to, kto rozpor s dobrými mravmi zaviniť, ako i na to, či druhá strana pri vzniku zmluvy bola v dobrej viere, dostane do rozporu so všeobecne uznávaným názorom, ktorý vo vzťahu medzi ľuďmi určuje (niekedy aj v právnych normách), aký má byť obsah tohto právneho úkonu tak, aby bol v súlade so základnými morálnymi zásadami.

Hoci maximálna výška úrokov (ako odplaty za užívanie požičanej finančnej čiastky) pri peňažných pôžičkách ani pri úveroch nie je žiadnym právnym predpisom limitovaná a je ponechaná výlučne na dohodu zmluvných strán, nie je neobmedzená. Dohoda o výške úrokov

totiž musí byť v súlade s ustanovením § 39 Občianskeho zákonníka, teda nesmie sa priečiť dobrým mravom. Právny úkon postihnutý takouto vadou je absolútne neplatný. O takýto stav pôjde spravidla vtedy, ak dohodnuté úroky presiahnu mieru úrokov poskytovaných peňažnými ústavmi v čase uzavretia zmluvy. Preto sa touto skutočnosťou mal súd v rámci dokazovania zaoberať a ustáliť, či obsah právneho úkonu, v ktorom je výška úrokov 60 % ročne, neodporuje dobrým mravom, aj keď sa účastníci právneho úkonu na výške úrokov dohodli. Za účelom určenia prípustnej miery úroku preto treba doplniť dokazovanie vyjadrením minimálne jedného peňažného ústavu k výške úrokovej miery poskytovanej v peňažných ústavoch, až potom možno o žalobe rozhodnúť.

V preskúmvanej veci nemožno tiež opomenúť (v súvislosti s argumentáciou odvolacieho súdu), že na podanie žaloby o peňažné plnenie je aktívne legitimovaný iba veriteľ, teda nebankový subjekt, ktorý takúto žalobu nepodal a ani nepodá, keďže v danom prípade nastala okolnosť (žalobca nezaplatil dve po sebe idúce splátky), ktorá spôsobila zročnosť celého dlhu. Žalobca by nemal pri takomto výklade možnosť žiadať o posúdenie platnosti úverovej zmluvy, čo je odňatie spravodlivosti. Tento naliehavý právny záujem má spotrebiteľ aj popri možnosti uplatňovať vecné práva k predmetu zabezpečenia. Zmluva o zabezpečovacom prevode práva má vo vzťahu k zmluve o úvere akcesorickú povahu. Žalobou o určenie vlastníckeho práva k bytu sa nevyrieši hlavný záväzok žalobcu. Vzhľadom na aktuálnu právnu úpravu § 34 ods. 2 zákona č. 162/1995 Z.z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon), v zmysle ktorého ak súd rozhodol o neplatnosti právneho úkonu alebo neplatnosti dobrovoľnej dražby, správa katastra vyznačí stav pred týmto právnym úkonom alebo pred dobrovoľnou dražbou; to platí aj vtedy, ak právo k nehnuteľnosti bolo dotknuté ďalšou právnou zmenou a ak je rozhodnutie súdu záväzné pre osoby, ktorých sa táto právna zmena týka, má spotrebiteľ naliehavý právny záujem na určení neplatnosti zmluvy o zabezpečovacom prevode práva.

Na základe vyššie uvedených skutočností s tým, že pri rozhodovaní v konkrétnom prípade uplatneného práva na poskytnutie ochrany je potrebné mať vždy na zreteli základné interpretačné pravidlo, a to ochrana slabšej strany, dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že generálny prokurátor dôvodne podal mimoriadne dovolanie podľa § 243e O.s.p. v spojení s § 243f ods. 1 písm.b/, c/ O.s.p. Preto Najvyšší súd Slovenskej republiky podľa § 243b ods. 2, 3 O.s.p. zrušil rozsudky krajského i okresného súdu a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie s tým, že právny názor vyslovený v tomto rozhodnutí je preň záväzný.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. júla 2009

JUDr. Jana Bajánková, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová